

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри інтелектуальних систем та цифрових технологій
Академії праці, соціальних відносин і туризму
Бацуровської Ілони Вікторівни
на дисертаційне дослідження Богуша Максима Борисовича
«Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до
професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища»,
подане до захисту в разову спеціалізовану вчену раду
Західноукраїнського національного університету на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки,
галузь знань 01 – Освіта/Педагогіка**

Загальна характеристика дисертації.

Дисертаційне дослідження Богуша Максима Борисовича присвячене актуальній теоретико-методичній проблемі формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища. Актуальність обраної теми визначається інтенсивною цифровою трансформацією освіти, поширенням змішаного і дистанційного навчання, цифрових платформ, електронних освітніх ресурсів та інтерактивних сервісів, а також необхідністю підготовки вчителя Нової української школи до педагогічно-доцільного, безпечного й відповідального використання цифрових технологій.

Сучасний учитель початкових класів має не лише володіти психолого-педагогічними, предметно-методичними та фаховими знаннями, а й уміти проєктувати цифрово-орієнтований освітній процес, добирати цифрові інструменти відповідно до вікових особливостей молодших школярів, організовувати взаємодію учасників освітнього процесу, здійснювати електронне оцінювання, забезпечувати цифрову безпеку та постійно вдосконалювати власну професійно-цифрову компетентність. Тому

порушена автором проблема має виразну соціальну, педагогічну та науково-методичну значущість.

Нормативно-правове підґрунтя дослідження становлять положення законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції Нової української школи, Концепції розвитку цифрових компетентностей, стратегічних документів із цифрової трансформації освіти і науки, а також Стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» першого (бакалаврського) рівня. Обґрунтованість вибору теми посилюється визначеними дисертантом суперечностями між зростанням вимог до цифрової готовності майбутніх педагогів і недостатньою системністю її формування; потребою початкової школи у цифрово-компетентних учителях і фрагментарністю цифрово-орієнтованих методик у професійній підготовці; необхідністю науково обґрунтованих педагогічних умов, моделі та діагностичного інструментарію і недостатнім рівнем їх розроблення.

Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної тематики кафедри «Професійне зростання педагога освітнього закладу: засадничі, теоретико-технологічні та практико-зорієнтовані аспекти» Західноукраїнського національного університету. Тему затверджено вченою радою Західноукраїнського національного університету (протокол № 3 від 09 листопада 2022 року). Це засвідчує змістовий зв'язок роботи з актуальними напрямками модернізації професійної педагогічної освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, загалом характеризуються належним рівнем теоретичної й емпіричної обґрунтованості. Автор опрацював значний масив українських і закордонних наукових джерел, нормативно-правових документів, освітніх програм та навчально-методичних матеріалів. Теоретичний аналіз здійснено з урахуванням системного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно-

орієнтованого, середовищного та технологічного підходів, що дало змогу комплексно розглянути досліджуваний феномен. Дисертантом конкретизовано сутність готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища як інтегративної професійної якості. Визначено її мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-операційний, цифрово-компетентнісний і рефлексивний компоненти; відповідні критерії, показники та чотири рівні сформованості: високий, достатній, середній і низький. Логіка переходу від теоретичного визначення феномену до його операціоналізації є послідовною та забезпечує можливість комплексного діагностування.

Вагомим результатом є теоретичне обґрунтування педагогічних умов і розроблення структурно-функціональної моделі формування досліджуваної готовності. Практична реалізація моделі здійснювалася шляхом зреалізування навчального модуля «Цифрові технології в професійній діяльності вчителя початкових класів», що проводився в межах факультативу «Педагог у цифровому освітньому середовищі», застосування цифрових освітніх ресурсів, елементів змішаного навчання, електронного оцінювання, е-портфоліо, практико-орієнтованих і проєктних завдань та рефлексивного аналізу.

Експериментальна перевірка охопила констатувальний, формувальний і контрольний етапи. Загальна кількість учасників педагогічного експерименту становила 184 особи: 91 особа у контрольній групі та 93 особи в експериментальній групі. Для опрацювання результатів використано середні значення, середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, коефіцієнт конкордації Кендалла та F-критерій Фішера. Отримана позитивна динаміка в експериментальній групі підтверджує результативність запропонованого комплексу педагогічних впливів.

Отже, основні положення та висновки дисертації опираються на достатню джерельну базу, адекватний комплекс методів, логічно-

вибудований педагогічний експеримент і кількісно-якісну інтерпретацію його результатів.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності в цілому.

Дисертація має традиційну й логічно виправдану структуру: анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг роботи становить 252 сторінки, з них 176 сторінок основного тексту. Робота містить 32 таблиці, 20 рисунків, список літературних джерел із 187 найменувань та 7 додатків.

У першому розділі розкрито теоретичні засади формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності за цифровізації освітнього середовища. Автор аналізує цифрову трансформацію вищої педагогічної освіти як сучасний освітній феномен, систематизує теоретичні підходи до формування професійної готовності, уточнює поняттєво-категоріальний апарат, визначає сутність, структуру і компоненти досліджуваної готовності. Позитивним є поєднання вітчизняного й закордонного наукового дискурсу, звернення до DigCompEdu, міжнародних рамок цифрової компетентності педагога та сучасних практик цифрової педагогіки.

Другий розділ присвячено педагогічним умовам, структурно-функціональній моделі та методичному забезпеченню формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності. Автор обґрунтовує створення цифрово-орієнтованого освітнього середовища, інтеграцію ІКТ і цифрових ресурсів у зміст підготовки, використання змішаного навчання, практико-орієнтованих завдань, проєктної діяльності, е-портфоліо, електронного оцінювання та рефлексивного супроводу. Розроблена модель відображає цілі, методологічні орієнтири, зміст, технології, цифровий інструментарій і результативно-діагностичний компонент процесу.

У третьому розділі представлено організацію та методику педагогічного експерименту, результати констатувального етапу, динаміку показників і оцінку ефективності запропонованої моделі. Автор послідовно зіставляє результати контрольної та експериментальної груп за визначеними критеріями, узагальнює кількісні дані у таблицях і рисунках, здійснює статистичну перевірку та формулює висновки щодо ефективності педагогічних умов і методичного забезпечення.

Загальні висновки корелюють із поставленими завданнями, відображають основні теоретичні й експериментальні результати та окреслюють перспективи подальшого наукового пошуку. Дисертація справляє враження завершеного самостійного дослідження, у якому теоретичний, методичний та експериментальний складники взаємопов'язані.

Наукова новизна та достовірність одержаних результатів.

Наукова новизна дисертації полягає у цілісному науковому осмисленні формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища як інтегрованого педагогічного процесу; конкретизації сутності відповідного поняття; визначенні та теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов; розробленні й експериментальній перевірці структурно-функціональної моделі; визначенні критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності. Удосконалено діагностичний інструментарій оцінювання сформованості готовності шляхом поєднання анкетування, тестування, експертного оцінювання, аналізу продуктів навчальної та проєктної діяльності, самооцінювання, рефлексивних процедур і методів математичної статистики. Подальшого розвитку набули положення щодо змісту, форм, методів і засобів цифрово-орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Достовірність результатів забезпечено методологічною обґрунтованістю вихідних положень, відповідністю методів меті й завданням дослідження, достатньою кількістю учасників експерименту, поетапною організацією дослідної роботи, зіставленням результатів контрольної та

експериментальної груп, використанням статистичних процедур, а також упровадженням результатів у закладах вищої освіти.

Значення одержаних результатів для науки і практики освітньої діяльності.

Теоретичне значення дослідження визначається розширенням наукових уявлень про професійну готовність майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності у цифровізованому освітньому середовищі, її структуру, критерії та рівні сформованості, а також про педагогічні механізми інтеграції цифрової педагогіки у професійну підготовку.

Практичну цінність мають структурно-функціональна модель, факультативний курс «Педагог у цифровому освітньому середовищі», практико-орієнтовані й проєктні завдання, е-портфоліо, засоби електронного оцінювання, рефлексивні інструменти та діагностичний комплекс. Матеріали можуть бути використані під час оновлення освітніх програм і робочих програм дисциплін, організації педагогічної практики, розроблення цифрових освітніх ресурсів та підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Результати дослідження впроваджено в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, Мукачівського державного університету та Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, що підтверджує практичну придатність і можливість поширення запропонованих напрацювань.

Повнота висвітлення основних наукових результатів у публікаціях.

Основні результати дисертації відображено в 11 наукових публікаціях, 9 із яких є одноосібними. Чотири праці висвітлюють основні результати дисертації та опубліковані у фахових наукових виданнях України категорії «Б»; сім публікацій засвідчують апробацію матеріалів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Тематика публікацій охоплює професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи в умовах цифрової трансформації, моделювання педагогічних умов,

структурно-функціональну модель та психолого-педагогічну діагностику результатів навчання. Це дає підстави стверджувати, що ключові положення й результати дослідження належно апробовано та оприлюднено.

Академічна доброчесність.

За результатами ознайомлення з текстом дисертації очевидних порушень академічної доброчесності не виявлено. Використані положення інших авторів супроводжуються посиланнями, список джерел оформлено, результати дослідження подано як авторські. У роботі наявна окрема декларація про використання інструментів штучного інтелекту для пошуку й первинного опрацювання літературних джерел, оформлення ілюстрації та мовно-стилістичного редагування. Остаточне підтвердження дотримання академічної доброчесності належить до компетенції спеціалізованої вченої ради та здійснюється з урахуванням офіційного звіту перевірки тексту.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Богуша Максима Борисовича, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та побажання:

1. У підрозділі 2.2 (с. 116–129) автором ґрунтовно представлено структурно-функціональну модель формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища. Водночас доцільно було б чіткіше окреслити можливості її адаптації до закладів вищої освіти з різним рівнем цифрової інфраструктури, кадрового та програмно-технічного забезпечення.

2. У підрозділі 1.3 (с. 68–89) розкрито структуру досліджуваної готовності та схарактеризовано її мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-операційний, цифрово-компетентнісний і рефлексивний компоненти. Разом із тим варто було б детальніше пояснити характер взаємозв'язків між ними та визначити, чи є серед них компонент, який виконує системоутворювальну функцію.

3. У підрозділі 2.3 (с. 130–147) значну увагу приділено методичному забезпеченню реалізації моделі, зокрема факультативному курсу «Педагог у цифровому освітньому середовищі». Доцільно було б конкретизувати, які його теми, завдання та цифрові інструменти можуть бути інтегровані у зміст нормативних дисциплін і педагогічної практики майбутніх учителів.

4. У розділі 3, зокрема підрозділах 3.1–3.3 (с. 151–200), представлено розгалужений діагностичний інструментарій для оцінювання рівнів сформованості готовності. Водночас бажано було б ширше розкрити перспективи його використання для поточного й підсумкового моніторингу професійного розвитку здобувачів упродовж усього періоду навчання, зокрема із застосуванням е-портфоліо та матеріалів, наведених у додатках.

Висловлені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, спрямовані на підвищення термінологічної, методологічної та статистичної чіткості роботи й не знижують її загальної позитивної оцінки.

Висновок.

Дисертаційне дослідження Богуша Максима Борисовича «Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності в умовах цифровізації освітнього середовища» є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові теоретично обґрунтовані та експериментально підтверджені результати, що мають значення для розвитку теорії і методики професійної освіти та практики підготовки майбутніх учителів початкових класів.

За актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, обґрунтованістю висновків, повнотою оприлюднення результатів, структурою та рівнем оформлення дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її

автор, Богуш Максим Борисович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інтелектуальних систем
та цифрових технологій
Академії праці, соціальних
відносин і туризму

Ілона БАЦУРОВСЬКА

